

ÚRSKURÐARNEFND UM UPPLÝSINGAMÁL

Forsætisráðuneytið 101 Reykjavík
postur@for.is

Reykjavík 28. maí 2020
Tilv.: ÚNU20050013/021-10-2

Minnisblað til stjórnskipunar- og eftirlitsnefndar Alþingis

Úrskurðarnefnd um upplýsingamál (ÚNU) hefur þegar sent stjórnskipunar- og eftirlitsnefnd Alþingis sjónarmið í tilefni af frumvarpi til breytinga á upplýsingalögum (réttarstaða þriðja aðila), sbr. þingskjal 1095 – 644. mál. Í tilefni af fyrirhuguðum fundi ÚNU með stjórnskipunar- og eftirlitsnefnd telur nefndin rétt að áréttta eftirfarandi sjónarmið í stuttu máli.

Í 1. gr. frumvarpsins er lögð til sú breyting að þegar umbeðin gögn varða eða geta varðað mikilvæga og virka einkahagsmuni annars aðila en beiðanda sé þeim sem hefur beiðni til afgreiðslu *skytt* að skora á hann að upplýsa hvort hann telji að þau eigi að fara leynt nema að það sé augljóslega óþarft.

Ef ákvæðið yrði að lögum væri horfið frá þeirri tilhögun sem nú er mælt fyrir um í 2. mgr. 17. gr. upplýsingalaga þar sem gert er ráð fyrir að stjórnvald *geti* skorað á þann sem upplýsingar varða að upplýsa hvort hann telji að þær eigi að fara leynt, áður en það tekur ákvörðun um aðgang að gögnum sem geta varðað einkahagsmuni.

ÚNU telur einsýnt að verði sú breyting sem gert er ráð fyrir í 1. gr. frumvarpsins að lögum muni erindi sem stjórnvöldum berast á grundvelli upplýsingalaga innheimta aukna vinnu starfsmanna og gera framkvæmd upplýsingalaga bæði flóknari og óskilvirkari. Breytingartillagan felur í sér að í stað þess að stjórnvöldum sé veitt svigrúm til að afla umsagnar þriðja aðila þegar rannsókn máls krefst þess þá verði öflun umsagnar meginskylda sem stjórnvöld geti aðeins vikið frá þegar það er „augljóslega óþarft.”

Af hálfu ÚNU er vakin athygli á því að öflun umsagnar þriðja aðila er nú þegar ein af helstu ástæðum þess að beiðnir almennings um aðgang að upplýsingum tefjast. Rétt er að taka fram að þau gögn sem óskað er eftir aðgangi að geta í vissum tilvikum varðað hundruð, jafnvel þúsundir þriðju aðila. Í þeim málum þar sem stjórnvöld telja þörf á því að afla umsagnar eftir undantekningarreglu 2. mgr. 17. gr. bregður því oftast en ekki við að þriðji aðili dragi að svara stjórnvaldinu með þeim afleiðingum að sú hraða málsmeðferð upplýsingabeidna sem Alþingi hefur stefnt að er fyrir bí.

Í ljósi þessa telur ÚNU einboðið að verði 1. gr. fyrirliggjandi frumvarps að lögum muni það valda enn tíðari og lengri töfum á afgreiðslu erinda á grundvelli upplýsingalaga.

Í 1. tölul. 4. mgr. 15. gr. upplýsingalaga segir að í undantekningartilfellum megi hafna beiðni ef meðferð hennar tæki svo mikinn tíma eða krefðist svo mikillar vinnu að ekki telst af þeim sökum fært að verða við henni. Fyrirséð er að stjórnvöld munu í auknum mæli beita fyrir sig ákvæðinu verði frumvarpið samþykkt og málsmeðferðin þannig þvingd og vinna við afgreiðslu beiðna aukin.

Í frumvarpinu er kveðið á um skyldu ÚNU til að senda þriðja aðila afrit af úrskurðum nefndarinnar ef hagsmunir varða hann. Ástæða þessa er að gefa þriðja aðila færi á að krefjast frestunar réttaráhrifa úrskurðarins en samkvæmt upplýsingalögum hefur málsaðili 7 daga til þess að setja fram slíka kröfu. Sá sem á rétt til aðgangs að upplýsingum samkvæmt úrskurði nefndarinnar getur því þurft að bíða eftir því að fá gögn afhent í 7 daga eða þar til aðili hefur tekið ákvörðun um hvort krafa um frestun réttaráhrifa er lögð fram og lengur ef slík krafa er lögð fram en ÚNU tekur afstöðu til hennar með úrskurði. Hafa ber í huga að 7 daga fresturinn byrjar ekki að líða fyrir en aðila hefur borist afrit úrskurðarins. Það blasir því við að fyrirhuguð breyting mun tefja afgreiðslu gagna sem úrskurðað hefur verið um aðgang að.

ÚNU tekur fram að hún þekkir engin dæmi þess, hvorki hér á landi né í Danmörku eða Noregi, þar sem löggjöf um upplýsingarétt almennings er með áþekktum hætti og héraendis, að stjórnvöld hafi verið dregin til ábyrgðar í formi bótaskyldu eða annarra viðurlaga vegna afhendingar upplýsinga samkvæmt upplýsingalögum. ÚNU bendir í því sambandi á að upplýsingalög hafa að geyma ýmis ákvæði sem takmarka skyldu og heimildir stjórnvalda til að veita upplýsingar samkvæmt lögnum. Þessi ákvæði ásamt þagnarskyldureglum gera að verkum að stjórnvöld eru almennt varfærin gagnvart því að afhenda upplýsingar.

ÚNU áréttar einnig að sambærileg ákvæði um aðkomu þriðja aðila að málsmeðferð stjórnvalds, eins og frumvarpið felur í sér, eru ekki í norrænni löggjöf um upplýsingarétt almennings. Síðastefnda atriðið endurspeglar enn fremur að sjónarmið sem hafa komið fram opinberlega um að þörf sé á breytingum á upplýsingalögum vegna laga nr. 90/2018, um persónuvernd og vinnslu persónuupplýsinga, eiga ekki við rök að styðjast.

Hafsteinn Þór Hauksson,
formaður úrskurðarnefndar um upplýsingamál